

Alles voor het boek

Zij leven ervan & ermee

Wat een goed boek al niet met je kan doen. Koosje, Erik, Anne en Everhard weten er alles van. Ze lezen niet alleen graag, ze doen ook andere, bijzondere dingen met boeken.

PRODUCTIE & TEKST: RENÉE BROUWER | BEELD: IVO VAN DER BENT

Koosje Kremers (1954) is gepensioneerd. Haar Bieb-po-wagen 'De Prins' is een van de grootste minibiebs in Nederland. Het totale aanbod boeken in haar minibibliotheek schat Koosje op zo'n duizend exemplaren.

KOOSJE: "Ik kom uit een echte leesfamilie. Als kind vond ik het al heerlijk om te lezen en nog steeds heb ik altijd een boek klaarliggen om even lekker bij weg te dromen. Vandaar dat ik zes jaar geleden een minibieb begon. Daarvoor werkte ik als activiteitenbegeleider, maar door bezuinigingen in de zorg moest ik op zoek naar een andere baan. Jammer genoeg lukte dat niet echt. Gelukkig bleef ik met mijn vrijwilligerswerk in elk geval bezig en ondertussen las ik wel eens iets over minibibliotheken die mensen in hun tuin of voor hun deur hadden staan. Toevallig had mijn dochter nog een oude pipowagen in haar wei tegenover mijn huis. Een lange tijd verhuurde ze die aan een jonge vrouw die daar haar paardenspullen in bewaarde maar nadat zij haar paard ergens anders had gestald, stond de wagen leeg. Wat als ik er een minibieb van zou maken? Mijn dochter vond het een leuk idee, dus enthousiast ging ik aan de slag. Na een grote schoonmaakbeurt knapte ik samen met mijn man Hans de pipowagen vanbinnen helemaal op. Vervolgens zette ik er een aantal boekenkasten in en vulde ze met alle uitgelezen boeken die ik zelf nog had liggen. Ook van familie, vrienden en dorpsbewoners kreeg ik veel oude boeken en voordat ik het wist, was de pipowagen helemaal vol. Zo leuk! Om het extra aangenaam voor de bezoekers te maken, zette ik er een lekkere leesstoel (met leesbril) in. Ook voor de kinderen maakte ik het gezellig, met een krijtbord en kleurtjes. Inmiddels is Bieb-po-wagen 'De Prins' bij ons in het Noord-Brabantse dorp Gassel echt een begrip. De minibieb is 24/7 open en iedereen is welkom. Omdat ik ertegenover woon, ben ik niet altijd zelf aanwezig. Ik vertrouw op de juiste intenties van de bezoekers en tot nu toe is het altijd goed gegaan. Hoewel, er is wel eens iemand geweest die een keer heeft overnacht in de minibieb. Volgens mij was het een fietser op doortocht die al lezend even lek-

'Iemand heeft zelfs een keer overnacht in de minibieb'

ker tot rust kwam in de wagen. Tot 's avonds laat zag ik licht branden en de volgende ochtend was de Bieb-po-wagen leeg en de fiets weg. Bijzonder toch? Het is eigenlijk niet de bedoeling dat er iemand blijft slapen, maar voor een keer moet het kunnen, vind ik.

Alle boeken in de minibieb staan gesorteerd op genre. Ook is er een apart rek met boeken van Nederlandse schrijvers. Omdat ik regelmatig van dorpsgenoten maar ook van vakantiegangers nieuwe aanvoer krijg, kom ik één keer per week met mijn vier zussen samen om alles te sorteren. Zij wonen bij mij in de buurt en we wandelen veel samen.

Niet alle boeken komen in de minibieb terecht. Onze belangrijkste criteria zijn dat ze er nog netjes uitzien en dat het om een fictief verhaal gaat. Aan informatieboeken hebben we bijvoorbeeld niet zo'n behoefte.

De naam 'De Prins' is trouwens gebaseerd op voormalig boekenwinkel De Prins in Bredevoort. Dit historische dorpje in de Achterhoek is al 25 jaar Nationale Boekenstad, want er zijn veel oude boekwinkels en antiquariaten te vinden. Samen met mijn zussen bezocht ik daar altijd één keer per jaar De Prins, onze favoriete boekhandel. Net als mijn Bieb-po-wagen was de winkel tot de nok toe gevuld met boeken, maar helaas moest hij wegens brandgevaar een aantal jaar geleden sluiten. Ik heb toen heel brutaal gevraagd of ik het naambordje van De Prins mocht hebben en dat was goed. Toen mijn minibieb dus klaar was, twijfelde ik geen moment en noemde het Bieb-po-wagen 'De Prins', een ode aan mijn lievelingsboekwinkel die op deze manier toch nog een beetje blijft voortbestaan." ►

Erik Schots (1949) is handboekbinder en boekenrestaurateur. In zijn atelier in het historische hart van Krommenie brengt hij eeuwenoude boeken weer tot leven.

ERIK: “Laatst las ik een artikel over een jonge vrouw die boekenrestaurateur was. Vol overgave vertelde ze over haar werk. Wat mij gelijk opviel, was dat ze het boek waar ze mee bezig was op een soort museumkussentje had liggen. Totaal niet handig als je het mij vraagt, want zo’n kussen geeft helemaal geen goede steun. Ik weet niet waarom, maar er heerst soms zo’n ander beeld van wat het werk van boekenrestauratie inhoudt. Zo is het ook niet nodig om bij oude boeken met handschoenen te werken. Deze exemplaren hebben vaak een leren band en dat is een huid. Een beetje huidvet doet dus niet veel kwaad.

Sinds mijn 24ste doe ik dit werk. Ik was net klaar met mijn militaire dienst en omdat ik graag iets bijzonders wilde doen, besloot ik me te verdiepen in handboekbinden en restauratiewerk. Het vak leerde ik bij een boekenbinderij in Amsterdam. Alles werd met de hand gedaan en de kennis die met mij werd gedeeld, zoog ik op als een spons. Het was hartstikke leuk, maar helaas vond het bedrijf dat middeleeuws werken ook wel middeleeuws betaald kon worden. Daarom ging ik al snel bij een grote boekenwinkel aan de slag die zowel nieuwe als tweedehands boeken verkocht. Daar leerde ik heel veel over antieke boeken en het kwam vaak voor dat klanten mij vroegen om hun collectie wat op te knappen. Omdat ik bij de handboekbinderij heel gedetailleerd had geleerd hoe een boek wordt gebonden, wist ik ook hoe ik ’m heel voorzichtig uit elkaar kon halen en bepaalde onderdelen kon repareren. Dit handeltje liep zo goed, dat ik in hetzelfde jaar voor mezelf begon als restaurateur. En sindsdien heb ik nooit om werk verlegen gezeten. In de afgelopen 49 jaar heb ik echt de mooiste en meest waardevolle boeken mogen opknappen. Mijn klanten zijn particulieren, veilinghuizen, musea en archieven. Soms werk ik aan boeken die meer dan 400 jaar oud zijn. De boekbanden zijn bijvoorbeeld versleten of gescheurd. Met veel pre-

‘Soms restaureer ik boeken die meer dan 400 jaar oud zijn’

cisie probeer ik zoveel mogelijk met dezelfde soort materialen te restaureren. De meeste dingen kan ik wel maken maar uiteindelijk blijft het een oud boek. Voorzichtigheid is dus altijd geboden.

Een opdracht die mij is bijgebleven, is die van een Indische vrouw. Ze wilde een klein, voddig boekje vol handgeschreven teksten laten restaureren en vertelde dat het boekje van haar oma was geweest. Zij had als kokkin in een jappenkamp in Indië al haar recepten in het boekje geschreven, waardoor ze zichzelf en de rest van de familie in leven wist te houden. Omdat ik het zonde vond om het boekje te veranderen, heb ik het alleen geconserveerd zodat het verhaal bewaard bleef. Daarnaast heb ik er een mooi bewaardoosje voor gemaakt, waar de vrouw gelukkig ook heel blij mee was.

Hoewel ik veel van mijn werk hou, ga ik er dit jaar mee stoppen. Restauratiewerk zal ik voor een deel vanuit huis blijven doen maar ik wil niet meer de hele rompslomp van een eigen bedrijf erbij. Die tijd heb ik wel gehad.

Helaas heb ik geen kinderen aan wie ik mijn atelier kan overdragen. Mijn grote angst is dat alles uiteindelijk bij het oud ijzer belandt, maar daar wil ik liever nog niet aan denken. Tot nu toe vind ik dat ik een mooie carrière heb gehad. Ik maak ook nieuwe dingen en het meest trots ben ik op het heel dikke gastenboek dat ik een keer voor het Boekenbal mocht maken. Met z’n 37 kilo kon het boek alleen liggen en iedereen was onder de indruk. Kijk, dat zijn toch wel de mooiste complimenten die je kunt krijgen.” ▶

Meer weten over het restauratiewerk van Erik? Bindenrestaureren.nl

Wiskundige Anne Fey (1969) maakt van oude boeken prachtige boekvouwkunst. Met haar werk wil ze benadrukken dat je altijd iets moois kunt maken, ook als je bijna niks hebt.

ANNE: “Ongeveer negen jaar geleden ging ik als vrijwilliger bij Books 4 Life werken, een tweedehands boekenwinkel. De boeken in ons assortiment waren door anderen gedoneerd en de opbrengst van de verkoop ging naar goede doelen. Omdat er altijd meer boeken binnenkwamen dan dat we verkochten, bleef er vaak een hele stapel achter die niemand wilde hebben. Ontzettend zonde, want het was zoveel papier waarvan je nog iets moois kon maken. Voor mij waren het dé kwetsbare boeken met een verleden. Ik wilde ze graag redden en een nieuw leven geven. Omdat ik van origami hou, begon ik op een dag vierkanten uit de afgedankte boeken te knippen om ze daarna te vouwen. Op een gegeven moment dacht ik: maar deze bladzijden kun je toch ook vouwen als ze nog in het boek zitten? Ik besloot wat te experimenteren en tot mijn verbazing zag het er mooi uit. Geïnspireerd ging ik online op zoek naar andere voorbeelden. Het bleek dat er nog veel meer mensen waren die zich met boekvouwkunst bezighielden. Voor de eenvoudiger ontwerpen waren zelfs patronen te vinden op internet. Mij leek het veel leuker om iets te bedenken wat nog niemand had gemaakt. Door op allerlei nieuwe manieren de pagina's te vouwen, knippen of om te buigen, creëerde ik allerlei nieuwe objecten. De resultaten plaatste ik op een online kunstplatform en zo werd het weer opgepikt door anderen. Inmiddels heeft mijn werk in meerdere bibliotheken, galerieën en musea gestaan. Een deel wordt nog steeds geëxposeerd – iets waar ik erg trots op ben want het is natuurlijk heel bijzonder als anderen je werk mooi vinden. Kunstwerken verkopen doe ik ook. Niet alles doe ik zomaar weg. Doordat ik best wat uurtjes bezig ben met een boek, raak ik er vaak aan gehecht. Daarom bewaar ik ze liever zelf. Wel kan ik van een werk een andere versie maken of maak ik werken in

‘Met mijn kunst geef ik afgedankte boeken een nieuw leven’

opdracht. Zo maakte ik in 2014 voor een vrouw in Australië eens een boek waar het logo van borstkanker in was verwerkt. Ze wilde het geven aan een vriendin die net van de ziekte was genezen maar op de een of andere manier kwam het pakketje niet bij haar aan. Uiteindelijk heb ik hetzelfde werk toen nog eens gemaakt en opgestuurd – dat kwam wel aan – maar een aantal jaar later kreeg ik het eerste pakje opeens alsnog terug met de post. Het bleek dat het met de vlucht van de MH17 was meegegaan en dus nooit op de plaats van bestemming was aangekomen. En het bijzondere was: het pakketje was nog helemaal heel. Dat vond ik zo apart toen ik de doos weer in mijn handen kreeg! Ik krijg er nog steeds kippenvel van. Tot op heden heb ik het kunstwerk ook nog niet kunnen uitpakken, dus misschien dat ik dit boek maar voor altijd in de doos laat...

Ik ben dan wel wiskundige van beroep, ik kan me bij een idee toch nooit goed voorstellen hoe het er uiteindelijk uit gaat zien. Dat vind ik zelf wel opmerkelijk; eigenlijk ben ik helemaal niet zo goed in driedimensionaal denken. Wel kan ik makkelijk ideeën bedenken waarna ik alles op papier eerst helemaal voor mezelf uitteken. Doordat ik heel precies bereken waar ik moet knippen en vouwen, gaat het meestal goed – maar soms ook niet. Dan maak ik er iets anders van en dat is ook prima. Wat ik met mijn boekvouwkunst echt wil laten zien, is dat je altijd iets moois kunt maken. Zelfs van oude boeken die niemand meer wil lezen...” ▶

Meer weten over de boekvouwkunst van Anne? Schaduwlichtje.exto.nl

Everhard Arends (1962) was ruim 25 jaar boekhandelaar. Doordat hij zijn boekwinkels om verschillende redenen moest sluiten, begon hij bij de Nederlandse Spoorwegen een nieuw avontuur als 'boekenconductor'.

EVERHARD: “Voor mij is een boek lezen als reizen in je hoofd. Je bent echt even weg en maakt er je eigen verhaal en personages van. Ik vind het heerlijk om met een goed boek helemaal te kunnen ontspannen. Wellicht dat ik dat aan mijn ouders te danken heb. We woonden boven onze eigen boekwinkel, waardoor we thuis altijd genoeg te lezen hadden. Zolang we het daarna maar weer netjes terugzetten. Zelf boekhandelaar worden was voor mij dus geen opmerkelijke keuze. Met veel liefde en plezier heb ik ruim 25 jaar drie boekwinkels gerund. Hoewel ik mooie tijden beleefde, hakte de economische crisis van 2008 er helaas flink in. Hierdoor moest ik in 2011 twee winkels verkopen en met de laatste stopte ik in 2013. Door onder meer de komst van de e-reader liep de boekenverkoop enorm terug en was het voor mij niet meer te behappen. Best een moeilijk besluit om te stoppen, want je hebt niet alleen met jezelf maar ook met personeel en leveranciers te maken. Toch bood het mij wel weer nieuwe kansen. Wat die precies waren, wist ik alleen nog niet. De enorme hulp en steun van mijn vrouw en goede vrienden waren in elk geval essentieel in die tijd. Ik heb toen nog een tijdje als zelfstandige op de arbeidsmarkt gewerkt en ook als binnenstadsmanager ben ik werkzaam geweest. Beide banen bleken niet helemaal bij mij te passen, maar gelukkig kwam ik via een vriend in 2017 bij de Nederlandse Spoorwegen terecht. Hij werkte daar en deelde met mij een vacature voor hoofdconductor. Of het iets kon zijn? Ja, dat leek me wel wat. Het mooie was dat ik meteen werd aangenomen. De NS is wat dat betreft een van de weinige bedrijven die niet discrimineert op basis van leeftijd, huidskleur, geslacht en geaardheid. Na een interne opleiding kon ik direct aan de slag. Vanaf de eerste dag vond ik het meteen geweldig. Vooral van het onderweg zijn en elke dag nieuwe

‘Ik word er altijd vrolijk van als mensen lekker aan het lezen zijn’

mensen ontmoeten werd ik blij. Geen enkele dag voelde hetzelfde en het leuke was dat ik me op een heel andere manier alsnog kon bezighouden met mijn passie voor lezen. Tijdens mijn werk kwam ik namelijk veel mensen tegen die in de trein lekker aan het lezen waren. Ik word daar altijd vrolijk van, dus het leek me leuk om hen – met toestemming natuurlijk – te fotograferen en op Instagram te zetten. Al snel werd dat opgepikt door de NS. Zo werd ik gevraagd of ik als ‘boekenconductor’ de Leesclub van de NS wilde beheren. Natuurlijk was dat voor mij een grote eer.

Nu, vier jaar later, doe ik het nog steeds. In de Facebookgroep ‘NS Leesclub’ post ik één keer per maand een thema waarbij de 4400 leden hun boekentips kunnen geven. Ook deel ik mijn eigen favoriete boeken waarover ik vaak met uitgeverij en schrijvers contact heb. Een van de leukste dingen die ik dankzij de NS Leesclub heb mogen doen, is het uitreiken van de NS Publieksprijs 2019 in tv-programma *De wereld draait door*. Daarnaast ben ik een keer gevraagd voor het praatprogramma *M* van Margriet van der Linden. Fantastisch om mee te maken. Zonder de NS Leesclub had ik deze leuke mensen waarschijnlijk nooit ontmoet.

Ik ben ervan overtuigd dat dingen gaan zoals ze moeten gaan. Jarenlang gaf ik mijn leven een 8, maar tijdens de moeilijkheden met mijn boekwinkels kwam ik niet verder dan een onvoldoende. Nu heb ik een leuke baan waarmee ik me zonder alle stress en op mijn eigen manier weer fijn kan bezighouden met boeken en is een 8,5 zeker op z'n plaats!” ■

Volg Everhard als @Boekenconductor op Instagram

